

NEDERLANDSE EDITIE

Kunst in ons leven

Luisteren. Creëren. Anders kijken.

Christophe Boeraeve

Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages
law-right-newsletter.netlify.app

In dit nummer

01 Een lied lost niets op. Waarom doet het ons dan goed?

02 Creëren zonder te wachten tot alles goed gaat

03 Kunst laat ons zien wat we liever zouden negeren

04 Als AI meedoet, wat maakt het werk dan nog van mij?

Milo & Anouk · Fictieve personages · Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Bekijk de animaties en video's in de online editie.

Open de nieuwsbrief ↗

01

Milo & Anouk · Fictieve personages · Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Een lied lost niets op. Waarom doet het ons dan goed?

Een lied verandert niet wat er gebeurd is. Het beantwoordt dat moeilijke bericht niet en brengt niemand terug. Toch geven we het drie minuten, soms verschillende keren na elkaar.

Die kleine keuze boeit me, omdat ik haar inmiddels van beide kanten zie. Overdag ben ik advocaat. 's Avonds en in het weekend schrijf ik liedjes. Daaruit zijn twee albums ontstaan, elk in het Frans en het Engels: *Absences* en de Engelse versie *Missing You*, en daarna *Halloween FR* en *Halloween ENG*. Ik weet wat ik erin heb gelegd. Ik weet niet wat u erin zult vinden.

Wat onderzoek ons laat zeggen

Het makkelijke antwoord zou zijn: muziek ontspant. Onderzoek vraagt om meer precisie. Een meta-analyse uit 2022 in *PLOS ONE* bracht veertien experimenten met 706 gezonde deelnemers samen. Na in het laboratorium opgewekte stress bleek luisteren naar muziek over het geheel genomen geen significant voordeel te bieden ten opzichte van de andere onderzochte omstandigheden. Dat betekent niet dat niemand er baat bij heeft. Het betekent wel dat we van een vertrouwde gewoonte geen belofte voor iedereen mogen maken.

Een ander experiment, in 2019 gepubliceerd in *PNAS*, volgde zevenentwintig mensen. Door dopamine farmacologisch te beïnvloeden, veranderden de onderzoekers het plezier en de motivatie die met luisteren gepaard gingen. Muzikaal plezier heeft dus een meetbare lichamelijke werkelijkheid. Maar plezier in een laboratorium is geen genezing of duurzaam welzijn, en een ontmoeting met een kunstwerk valt niet tot een chemische reactie te herleiden.

Wat we werkelijk zoeken in een lied

Soms houden we van een nummer dat ons meer raakt dan tot rust brengt. We kiezen een droevig lied zonder droeviger te willen worden. Wat we van een lied vragen, gaat dus verder dan een remedie. Soms helpt het ons iets te benoemen, of gewoon drie minuten aandachtig te blijven.

01 · VERVOLG
MET AI GEMAAKT BEELD · FICTIEVE PERSONAGES

Daar wordt de plaats van de luisteraar belangrijk. De titel *Absences* vertelt niet wat u zult horen, en de bedoeling van de auteur bepaalt niet hoe u luistert. Milo en Anouk, die deze albums zingen, bestaan niet: het zijn twee verzonnen personages. In *Halloween* hebben ze een nacht, pompoenen en een bal. Fictie biedt een plek om te verkennen. U kunt een stem volgen, bij een vers blijven hangen, of niets bijzonders voelen. En door van *Absences* naar *Missing You*, of van *Halloween FR* naar *Halloween ENG*, te gaan, kunt u merken wat een taal aan het luisteren verandert, zonder aan te nemen dat beide versies hetzelfde teweegbrengen.

Luisteren zonder verwacht resultaat

Deze nieuwsbrief combineert teksten, clips en animaties. Een video zou geen lied mogen overstemmen en een animatie zou het lezen niet mogen hinderen. Aandacht maakt deel uit van de ervaring. U de tijd geven om bij een werk te blijven, of het achter u te laten, is meer waard dan nog meer prikkels toevoegen.

Daarom stel ik een eenvoudige proef voor. Kies een nummer van het ene of het andere album. Luister er één keer naar. Noteer daarna wat u werkelijk hebt opgemerkt: een zin, een stemklank, een ongemakkelijk gevoel, of niets. Niemand vraagt om een deskundig commentaar.

Een lied lost niets op. Het kan u alleen iets doen opmerken. Die paar minuten kunnen ertoe doen, ook als u zich achteraf niet beter voelt.

Om verder te kijken: Anita Collins, 'How playing an instrument benefits your brain', TED-Ed. Deze animatie gaat over het bespelen van een instrument, niet over het beluisteren van deze albums.

Bronnen

- Adiasto, Beckers, van Hooff, Roelofs et al., 'Music listening and stress recovery in healthy individuals: A systematic review with meta-analysis of experimental studies', *PLOS ONE*, 17(6), e0270031, 2022. doi.org/10.1371/journal.pone.0270031
- Ferreri, Mas-Herrero, Zatorre, Ripollés et al., 'Dopamine modulates the reward experiences elicited by music', *PNAS*, 116(9), 3793-3798, 2019. doi.org/10.1073/pnas.1811878116

♫ After You ↗ ↗

02

Milo & Anouk · Fictieve personages · Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Creëren zonder te wachten tot alles goed gaat

Waarom schrijft een advocaat 's avonds en in het weekend liedjes? Die vraag kreeg ik, en mijn antwoord bestond uit twee zinnen: ‘We creëren niet wanneer alles goed gaat. We creëren om vol te houden.’

Dat is mijn ervaring, geen wetmatigheid. Het betekent niet dat je moet lijden om te creëren, of dat moeilijkheden een werk beter maken. Je kunt schrijven uit vreugde, uit nieuwsgierigheid, om te spelen. Het zegt alleen iets over het moment waarop ik besloot ruimte te maken voor liedjes, tussen al het andere.

Een uitnodiging, geen studie

In maart 2025 verdedigde schrijfster Amie McNee op TEDxManchester een verwant idee in een lezing met de titel ‘The case for making art when the world is on fire’. Volgens de officiële beschrijving van TED betoogt ze dat creëren geen zelfverwennerij is. Ze richt zich ook tot mensen die eraan twijfelen of ze kunstenaars zijn en die hun creativiteit onbeduidend vinden tegenover de problemen van de wereld. Het is een pleidooi, en zo moeten we ernaar luisteren: het moedigt aan om te beginnen, het bewijst niets.

TED

Amie McNee · TEDxManchester

▶ Bekijk de video

Wat een studie vaststelt

Onderzoek belicht de vraag op een andere manier. In een studie gepubliceerd in *The Journal of Positive Psychology* hielden 658 jongvolwassenen dertien dagen lang een dagboek bij. Dagen waarop zij creatiever waren geweest dan gewoonlijk, werden gevolgd door meer enthousiasme en een sterker gevoel van ontplooiing de volgende dag. De studie liet daarentegen geen afname van negatieve emoties op de volgende dag zien.

Ook dit resultaat moeten we lezen voor wat het is: een samenhang, waargenomen bij deelnemers die hun dag zelf beschreven. Niemand was door loting aangewezen om te creëren of daarvan af te zien. De studie garandeert dus niet dat creëren bij iedereen hetzelfde effect zal hebben.

02 · VERVOLG
MET AI GEMAAKT BEELD · FICTIEVE PERSONAGES

Twintig minuten, en vaak niets dat af is

Mijn albums komen voort uit die avonden en weekends: *Absences* en de Engelse versie *Missing You*, en daarna *Halloween FR* en *Halloween ENG*. Om ze te zingen, bedacht ik twee personages, Milo en Anouk. In *Halloween* gaf ik hun een nacht, pompoenen en een bal. Schrijven voor twee mensen die niet bestaan, dwingt tot heel concrete keuzes: wat ze zeggen, wat ze verzwijgen, in welke taal ze zingen.

Die tijd neem ik terug van mijn telefoon. Ik stel twintig minuten per dag voor, zoals je een moment vrijmaakt om te bewegen. Dat getal heeft niets wetenschappelijks of therapeutisch. Het is een persoonlijk richtpunt, bescheiden genoeg om te beginnen: een paar regels, een schets, een idee voor een melodie. Op sommige dagen niets dat af is.

Onvolmaakt werk tonen is weer een andere moeilijkheid. Je zou zeker willen weten dat het de moeite waard is om te worden gezien, en die zekerheid komt zelden op bestelling. Deze albums delen, lost die vraag niet op. Het maakt alleen een ontmoeting mogelijk met iemand die luistert, en wat daarna gebeurt, hangt niet meer van mij af.

Ik red de wereld niet met Milo en Anouk. Ik weiger alleen om erdoorheen te gaan zonder iets te maken. Als u twijfelt, kies dan een kleine vorm, geef die twintig minuten en kijk morgen of u erop wilt terugkomen.

Bronnen

- Amie McNee, ‘The case for making art when the world is on fire’, TEDxManchester, maart 2025. ted.com
- Conner, DeYoung en Silvia, ‘Everyday creative activity as a path to flourishing’, *The Journal of Positive Psychology*, 13(2), 181-189, 2018 (online in 2016). doi.org/10.1080/17439760.2016.1257049

Answer Me

▶ Bekijk de video

Beelden, muziek en stemmen gemaakt met AI · AI-vermelding (EU)

♫ No Signal (V02) ↗ ↗

03

Milo & Anouk · Fictieve personages · Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Kunst laat ons zien wat we liever zouden negeren

We kunnen lezen dat een hulpbron uitgeput raakt, de grafiek begrijpen en vervolgens verdergaan. Weten dat een probleem bestaat, geeft het nog geen plaats in ons leven. In die tussenruimte werkt kunstenares Yiyun Kang.

Vorm geven aan wat we niet zien

In april 2026 presenteerde Yiyun Kang op het podium van TED2026 'The case for making art in a crisis'. Haar vertrekpunt, zoals TED het samenvat: we beschikken over meer gegevens dan welke generatie voor ons ook, en toch leek de werkelijkheid nooit zo moeilijk te vatten. Ze wil onzichtbare crises, verdwijnend zoet water, instortende ecosystemen en de zwarte doos van AI, vertalen naar fysieke ervaringen die we kunnen voelen.

Twee werken dragen haar betoog. Met *Passage of Water* vertelt ze hoe ze gegevens over water in een visueel landschap heeft omgezet. Met *SoTA* brengt ze architecturen van artificiële-intelligentiemodellen in beeld. Haar werken staan centraal in de lezing: u kunt ze beter bekijken dan deze samenvatting lezen.

Zo'n beeld heeft kracht en draagt verantwoordelijkheid. Het kiest, brengt zaken bij elkaar en geeft ze een schaal. Naar een lichtgevend netwerk kijken volstaat niet om de beslissingen van een AI-model te verklaren. Een werk kan een vraag openen zonder haar op te lossen. Daarom loont het de moeite het naast onderzoek te leggen, in plaats van het te vragen dat onderzoek te vervangen.

TED

Yiyun Kang · TED2026

▶ Bekijk de video

Wat een enquête ons laat zeggen

Eind 2015, rond de klimaatconferentie van de Verenigde Naties in Parijs, bevroegen onderzoekers het publiek van werken die in het kader van ArtCOP21 werden getoond. Hun analyse, in 2021 gepubliceerd in *PLOS ONE*, berust op 883 antwoorden over zevenendertig werken. Ze onderzoekt de verbanden tussen de kenmerken van de werken, de emoties en reflectie die ze oproepen, en de uitgesproken steun voor klimaatbeleid.

03 · VERVOLG
MET AI GEMAAKT BEELD · FICTIEVE PERSONAGES

Het gaat om een verkennende enquête, gebaseerd op correlaties. Ze laat zien hoe een ontmoeting met kunst gepaard kan gaan met reflectie. Ze toont niet aan dat een werk volstaat om gedrag blijvend te veranderen, en ze heeft de installaties van Yiyun Kang niet geëvalueerd.

Die nuance doet niets af aan de ervaring. We vragen een roman niet te bewijzen dat hij ons gedrag heeft veranderd voordat we erkennen dat hij ons aan het denken heeft gezet. We kunnen degene die een werk presenteert wel vragen onderscheid te maken tussen wat die hoopt, waarneemt en weet.

Fictie is geen bewijs

Mijn albums doen niet wat de installaties van Yiyun Kang doen. *Absences*, *Missing You*, *Halloween FR* en *Halloween ENG* visualiseren geen gegevens en zeggen niets over het klimaat. Het raakpunt is bescheidener: een vorm bedenken om iets aan te bieden waarmee anderen in aanraking kunnen komen.

Milo en Anouk bestaan niet. Toch kunnen we een lied aan hen wijden, ons hun nacht voorstellen en enkele minuten hun bal binnenstappen. Fictie bewijst niets. Soms biedt ze een omweg naar iets wat we niet recht zouden durven aankijken, op voorwaarde dat we niet in de plaats van de luisteraar beslissen wat die moet voelen.

Bekijk de lezing en stel uzelf daarna maar één vraag. Wat is beter waarneembaar geworden? En wat vraagt nog om uitleg?

Bronnen

- Yiyun Kang, ‘The case for making art in a crisis’, TED2026, april 2026. ted.com
- Klöckner en Sommer, ‘Visual art inspired by climate change: An analysis of audience reactions to 37 artworks presented during 21st UN climate summit in Paris’, *PLOS ONE*, 16(2), e0247331, 2021. doi.org/10.1371/journal.pone.0247331

The Ones We Miss (Live Finale)

▶ Bekijk de video

Beelden, muziek en stemmen gemaakt met AI · AI-vermelding (EU)

04

Milo & Anouk · Fictieve personages · Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Als AI meedoet, wat maakt het werk dan nog van mij?

Op mijn albums, *Absences*, *Missing You*, *Halloween FR* en *Halloween ENG*, heb ik ervoor gekozen te vermelden wie wat doet. De Franse teksten en de artistieke leiding zijn van mij, onder de naam Chris Beaurêve. De Engelse bewerkingen zijn met hulp van AI ontwikkeld, onder mijn leiding. De muziek, stemmen en beelden worden met AI gemaakt.

Die verduidelijking doet ertoe, maar beantwoordt niet alles. Wie koos de woorden? Wie koos deze versie in plaats van een andere? Welk deel van het resultaat komt van een generatief systeem? Soms zijn meerdere zinnen nodig waar een etiket voldoende leek.

Drie hulpmiddelen, drie rollen

De hulpmiddelen doen niet allemaal hetzelfde, en ze door elkaar halen vertroebelt het antwoord. Suno genereert nummers, muziek en stemmen, op basis van aanwijzingen; in de Studio-omgeving kunt u een onderdeel bijwerken, een passage opnieuw genereren en de sporen afzonderlijk exporteren. Logic Pro, de software van Apple, dient voor het mixen en masteren van die sporen. Sondo maakt clips op basis van een lied en een referentiebeeld, waarbij het de zang en lipsynchronisatie animeert.

Milo Sarre en Anouk Revel, die deze albums zingen, zijn virtuele artiesten. Hun stemmen en gezichten zijn niet die van twee uitvoerders die samen in een studio zijn geweest. Wat van mij is, zijn de Franse woorden en de keuzes. Bij de Engelse versies gaat het aandeel van AI een stap verder, omdat het ook de teksten betreft. Dat duidelijk zeggen, maakt deel uit van het werk.

Pumpkin Night

▶ Bekijk de video

Beelden, muziek en stemmen gemaakt met AI · AI-vermelding (EU)

04 · VERVOLG
MET AI GEMAAKT BEELD · FICTIEVE PERSONAGES

Quarter to Midnight

▶ Bekijk de video

Beelden, muziek en stemmen gemaakt met AI · AI-vermelding (EU)

Wat een artieste en een studie laten zien

In 2022 presenteerde muzikante Holly Herndon op TED2022 Holly+, een op AI gebaseerd instrument waarmee anderen met haar stem kunnen zingen. Haar demonstratie stelt een vraag die dicht bij de mijne ligt, zonder dat we daaruit mogen besluiten dat elke stem vrij kan worden hergebruikt.

Onderzoek levert een resultaat op dat bespreking verdient. In een experiment dat in 2024 in *Science Advances* werd gepubliceerd, schreven deelnemers korte verhalen. Toegang tot door AI gegenereerde ideeën verbeterde bepaalde beoordelingen van hun teksten, maar de ondersteunde verhalen leken sterker op elkaar. Het onderzoeksprotocol is specifiek en kan niet zomaar op een album worden toegepast. Het suggereert dat een gemiddelde verbetering kan samengaan met minder diversiteit in het geheel.

Dat roept een praktische vraag op voor wie creëert: wat behouden we van wat het systeem niet spontaan voorstelt? Een bedoeling laat zich niet afmeten aan de lengte van een prompt. Ze blijkt uit een beperking waaraan we vasthouden, een verworpen voorstel, een keuze die we kunnen uitleggen.

Wat het recht zegt, en wat het niet zegt

De Europese AI-verordening, Verordening (EU) 2024/1689, bevat in artikel 50 transparantieverplichtingen. Die rusten niet allemaal op dezelfde personen. Lid 2 richt zich tot aanbieders van systemen die synthetische inhoud genereren: zij moeten die inhoud in een machineleesbaar formaat markeren. Voor systemen die al vóór 2 augustus 2026 in de handel zijn gebracht, geeft Verordening (EU) 2026/1744 van 8 juli 2026 hun tot 2 december 2026 om daaraan te voldoen. Lid 4 richt zich tot wie een systeem gebruikt om een ‘deepfake’ te produceren, dat wil zeggen, volgens artikel 3, punt 60, inhoud die lijkt op bestaande personen, voorwerpen, plaatsen, entiteiten of gebeurtenissen en ten onrechte als authentiek kan worden ervaren.

04 · VERVOLG
MET AI GEMAAKT BEELD · FICTIEVE PERSONAGES

Twee verzonnen personages vallen niet noodzakelijk onder die definitie. En wanneer de inhoud deel uitmaakt van een kennelijk artistiek, creatief of fictief werk, beperkt artikel 50, lid 4, de verplichting tot bekendmaking van het bestaan van die inhoud op een manier die het genot van het werk niet belemmert. Mijn vermelding van de rollen van AI is dus in de eerste plaats een keuze voor eerlijkheid tegenover u. Ze bewijst op zichzelf niet dat aan alle regels is voldaan.

Het auteursrecht stelt nog een andere vraag. Wat het in een nummer beschermt, hangt af van wat in het resultaat voortvloeit uit menselijke creatieve keuzes. Dat moet nummer per nummer worden onderzocht, en het gevoel iets te hebben gecreëerd beslist die vraag niet.

Wat ik hier deel, is een manier van creëren waarbij de hulpmiddelen worden vermeld. Aan u om te beoordelen wat u raakt. Aan mij om te kunnen uitleggen wat ik heb gedaan.

Bronnen

- Holly Herndon, ‘What if you could sing in your favorite musician's voice?’, TED2022. ted.com
- Doshi en Hauser, ‘Generative AI enhances individual creativity but reduces the collective diversity of novel content’, *Science Advances*, 10(28), eadn5290, 2024. doi.org/10.1126/sciadv.adn5290
- Verordening (EU) 2026/1744 van 8 juli 2026 tot wijziging van Verordening (EU) 2024/1689 (digitale omnibus inzake AI), artikel 111, lid 4, toegevoegd aan Verordening 2024/1689, PB L van 24 juli 2026. data.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj
- Verordening (EU) 2024/1689 van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie, artikel 3, punt 60, en artikel 50, leden 2 en 4, PB L van 12 juli 2024. eur-lex.europa.eu

Verder luisteren

Met AI gemaakt beeld · Fictieve personages

Vier albums, twee talen

Absences ↗

Missing You ↗

Halloween FR ↗

Halloween ENG ↗

Luisteren · IT

Senza campo (V02) ↗

Missing You · Chris Beaurêve

Luisteren · IT

Tutti tranne te (V02) ↗

Missing You · Chris Beaurêve

Bekijk de animaties en video's in de online editie. ↗

Declaration on the use of artificial intelligence. The author defined the central question, the line of argument and the editorial choices of this newsletter. He settled the positions defended, the distinctions drawn and the choices between the proposals examined. Conversational artificial intelligence tools, including Claude and ChatGPT/Codex, assisted at certain stages of research, structuring, articulation of sources, wording and translation of quotations in foreign languages. They were not authors in the legal and moral sense of the term, peer reviewers or decision-makers of the reasoning and conclusions.

Christophe Boeraeve